

Prostudujte si jedinečný dokument. Online se můžete podívat do kartotéky obětí Pražského povstání Oblastní kriminální úřadovny Praha

3.5.2025 - Tomáš Jakl, Tomáš Kykal | Vojenský historický ústav Praha

Kartotéka, kterou patrně na základě předpisů pro evidenci obětí náletů pro civilní protiletectvou ochranu vedla Oblastní kriminální úřadovna Praha - oddělení K II/1, představuje jedinečný pramen pro poznání Pražského povstání. Její originál je uložen ve Státním oblastním archivu v Praze, kam se dostala spolu s materiály Krajské správy SNB Praha. Nyní je kartotéka zájemcům k dispozici také online na Digitální studovně Ministerstva obrany ČR. S laskavým svolením Státního oblastního archivu Praha ji zpřístupnil Vojenský historický ústav Praha.

V kartotéce obětí Pražského povstání Oblastní kriminální úřadovny Praha byla evidována nalezená těla. Evidence byla dvoustupňová. Každý zemřelý dostal tzv. Bergungszettel (lístek o vyproštění těla), dvojdielný lístek formátu cca A6, jehož první polovina zůstala s tělem a druhá polovina (Abschnitt = ústřížek) byla zařazena do kartotéky. Poté pro každého padlého vznikla karta velikosti A5 a v případě některých padlých, především u neidentifikovaných těl, také úřední posmrtná fotografie. Na ní bylo opakováno číslo padlého, stejné, jako na obou kartotéčních lístcích.

O chaotické době, kdy bylo nutné zvládnout v krátké době evidenci několika tisíc těl, svědčí, že v některých případech byla tatáž osoba evidována pod dvěma i více evidenčními čísly, v mnohých případech naopak vůbec evidenční číslo neobdržela.

Všechny doplňující písemnosti spolu s lístkem a fotografií byly poté připevněny ke kartě o velikosti A5. Karta o velikosti A5 nesla razítko označující počátek události, v rámci které dotyčná osoba zemřela. V případě padlých z Pražského povstání tedy datum 5. 5. 1945. U českých obětí obsahují kartotéční lístky vlastnoručně podepsaná identifikační prohlášení příbuzných a dobrých známých zemřelého.

Zejména tato část kartotéky je pro studium mimořádně emočně náročná. Na druhou stranu vlastnoruční podpisy příbuzných obsahují nejdůvěryhodnější podobu příjmení oběti, která jinak bývají na kartách uváděna až v několika různých variantách. Karty jsou v kartotéce řazeny abecedně, ovšem podle fonetického znění příslušných jmen. Například jména Müller a Miler jsou proto brána jako totožná.

Kartotéku naleznete pod tímto odkazem

Kartotéka obsahuje údaje o 2 753 osobách násilně usmrčených v době Pražského povstání. Nevykazuje zjevné chybějící pasáže v abecední řadě karet, přesto nelze vyloučit určité ztráty jednotlivin. Z uvedeného počtu obětí je 1998 Čechů, 432 Němců, 77 Rusů, 18 Bulharů, 8 Poláků, 6 Slováků, 2 Maďaři, 3 Francouzi, 1 Holanďan, 1 Židovka a 207 neznámých bez udání národnosti.

Ze 432 osob, u kterých je uvedena německá národnost, je 114 vojáků, 6 příslušníků bezpečnostních složek a polovojenských organizací, 19 dětí, zavražděných svými rodiči, kteří poté spáchali sebevraždu, 58 výslovně uvedených sebevražd a 2 přirozená úmrtí. Plasticky zde vystupuje především doposud opomíjená stránka německé „Stunde Null“ v Praze, doprovázená infanticidou a sebevraždami celých rodin. Mezi osobami „ruské“ národnosti jsou zahrnuti jak českoslovenští občané

z řad ruských exulantů, tak vlasovci i rudoarmějci ze všech národností ruské carské říše i Sovětského svazu.

S ohledem na fyzický stav kartotéky byla upřednostněna sice méně kvalitní, avšak šetrnější digitalizace prostřednictvím digitálního fotoaparátu. Jiný postup, zejména skenování na plošném skeneru, by vyžadoval deadjustaci vzájemně sepnutých kartotéčních lístků, čímž by mohlo dojít ke ztrátě jejich výpovědní hodnoty a kontextu. Nevyplněné strany kartotéčních lístků nebyly ofotografovány. Mnohdy drastické posmrtné snímky byly z pietních důvodů pro publikaci na internetu záměrně rozostřeny.

Jak lze v záznamech vyhledávat?

Digitálně zpřístupněná kartotéka si ponechala abecední uspořádání originálu. Lze jí tedy procházet podle počátečních písmen příjmení. V záznamech každého otevřeného písmene je možné se snadno orientovat pomocí náhledů se jmény v levé části obrazovky (viz obrázek 14).

Každý lístek souboru prošel indexací, která zaznamenala příjmení a jméno (ve všech variantách), ročník narození a ročník úmrtí oběti, včetně evidenčního čísla těla. Díky tomu se uživatelům nabízí velmi efektivní fulltextové vyhledávání prostřednictvím vyhledávacího pole při levém okraji obrazovky (viz obrázky 15 a 16).

Při zadání dotazu je možno také použít zástupné znaky v podobě hvězdičky (pro libovolný počet jakýchkoli písmen) a otazníku (pro jedno jakékoli písmeno). Hledáme-li například všechny Milery / Millery / Müllery / Muellery, zapíšeme dotaz takto: M*ler. V jiném případě nám zadání Kr?štof dohledá všechny osoby s variantami příjmení Kryštof i Krištof (viz obrázky 17 a 18).

Podle volby tlačítka v levé liště nad vyhledávacím polem lze digitální obrazy vytisknout, exportovat do PDF či stáhnout jako soubor JPEG. Tlačítko pro sdílení v horní liště v pravé části monitoru umožňuje zkopírovat permanentní hypertextový odkaz zobrazeného objektu pro jakékoli další využití. Ve spodní části obrázku aktuálního lístku je ovládací lišta, která umožňuje intuitivní procházení a praktické uzpůsobení zobrazených dat např. listování, nebo zobrazení na celou obrazovku (viz obrázky 19 a 20).

Poděkování za spolupráci kolegům ze Státního oblastního archivu v Praze, PhDr. Danielu Doležalovi, Ph.D., řediteli archivu, a odbornému radovi Mgr. Martinu Sovákovi.

<https://www.vhu.cz/prostudujte-si-jedinecny-dokument-online-se-muzete-podivat-do-kartoteky-obeti-prazskeho-povstani-oblastni-kriminalni-uradovny-praha>